

De eerste twee delen van het boek – bewustzijn in een filosofisch en bewustzijn in een wetenschappelijk perspectief – maken in elk geval duidelijk dat over bewustzijn bij dieren geen enkele consensus bestaat. Als het alleen maar ging om een wetenschappelijke discussie, dan konden we het bij die conclusie laten. Maar ergens daar ver van ons bed, buiten gehoorsafstand, buiten reukafstand, leven nog steeds miljoenen varkens in omstandigheden waarvan de meesten van ons liever niet te veel willen weten. Ze worden behandeld als kapotte stoelen die in de weg staan, en besproken als een schadepost voor veehouder en vaderland. Wat doen we eraan?

Wie neigt tot een aanzienlijk scepticisme krijgt nogal eens het verwijt dat hij inconsequent of zelfs flink onwaarachtig is: je spreekt je nergens over uit, maar je doet wel van alles en dat verraadt dat je wel degelijk dingen gelooft. Je loopt van hier naar daar dus je gelooft kennelijk dat de grond zich niet zo maar voor je zal openen; je eet geen vlees dus je gelooft kennelijk dat dieren kunnen lijden. Dat soort kritiek negeert het onderscheid tussen geloven en het tot nader orde ergens van uitgaan'. Ik weet niet wat de vloer zal doen, maar ik heb zin in koffie dus ik ga mij een kopje halen; het alternatief is smakend blijven zitten, en dat lijkt me vervelend. Ik weet niet of dieren lijden, maar ik heb geen zin aan dat leed bij te dragen als ze dat inderdaad doen, dus ik mijd de slager. Dat lijkt wat op 'Vorstenbosch' en Helms verhaal over geloofsstrategieën, alleen gaat het niet om geloof maar om gedrag, om een gedragsstrategie. Net als bij de rechter die er in zijn hart wellicht van overtuigd is dat die vent voor hem een boef is, maar die hem toch vrijspreekt omdat het bewijsmateriaal juridisch niet deugt.

Gratuit

Het derde deel van 'Animal Consciousness' gaat expliciet over dierethiek. Het vaste stramien van vrijwel elk verhaal is dat men visies weergeeft van andere auteurs, vervolgens betoogt dat die visies consequenties hebben die men niet lust en dus ethisch onaanvaardbaar vindt, en dan besluit met een eigen visie die die consequenties niet heeft, die men daarom wel aanvaardt, en die men daarom algemeen aanvaardbaar acht. Dat is een erg indirecte manier om op te schrijven wat je wel en niet goed vindt plus de gratuite mededeling dat anderen dat oordeel moeten delen. Een kleine samenvatting:

Esteban Rivas kiest voor een radicale positie: alle wezens met gevoel dienen gelijk behandeld te worden, dus dienen alle mensen en andere dieren gelijk behandeld te worden. Hij bespreekt enkele ethische theorieën die niet zo ver gaan en verwerpt ze omdat ze niet zo ver gaan.

Jan Grommers constateert dat de Europese en nationale regelgeving de nadruk legt op het vermijden van onnodig leed en het bevorderen van een bestaan in redelijke harmonie met de omgeving. Dat klinkt mooi, maar het leidt tot eindeloze discussies waarin onze zorg voor het welzijn van dieren volgens Grommers geleidelijk verwordt tot de verplichting aantoonbare inbreuken op dat welzijn te vermijden. Dat vindt hij te weinig dus hij concludeert dat die benadering ethisch niet deugt.

Frans Brom begint eveneens bij de Nederlandse wetgeving die

het welzijn van dieren beschermwaardig acht, wat natuurlijk onmiddellijk leidt tot verwarrende discussies tussen mensen die ieder onder welzijn zo het hunne verstaan. Brom meent daarom dat het begrip welzijn verhelderd moet worden, en hij doet dat door uiteen te zetten wat hij daaronder verstaat. Welaan, dat weten we dan.

Ook *Henk Verhoog* en *Thijs Visser* vinden van alles over wat we dieren wel en niet mogen aandoen. Zij zoeken het vooral in de 'integriteit' en het 'wezen' van dieren, of zelfs van soorten, die wij intact moeten laten. Wat dat 'wezen' precies is, blijft duister – zo duister als verhalen over wezenlijkheden maar zijn kunnen – maar het is het product van een "langdurig evolutionair en/of socio-cultureel proces (in het geval van gedomesticeerde dieren) van aanpassing aan een bepaald milieu". De auteurs zijn tegen genetische modificaties, en al helemaal tegen de inbreng van soortsvreemde genen. Kennelijk is dat proces niet langdurig genoeg? Opmerkelijk is overigens dat vrijwel alle 'ethische' bijdragen het belang van het bewustzijn flink relativiseren; wat wij vooral dienen te respecteren is de 'integriteit', het 'wezen', de 'eigenheid', of de 'intrinsieke waarde' van dieren, en daarin speelt bewustzijn nauwelijks een rol. Zouden de auteurs zoiets ongrijpbaars als 'bewustzijn' toch nog te concreet vinden? Zijn ze bang dat er straks iemand komt die aantoonst dat dieren het niet hebben? En dekken ze zich daartegen alvast maar in door te schuilen achter nog weer ongrijpbare zaken, waarvan het echt onmogelijk is te laten zien dat ze niet bestaan?

En voor wie schrijven deze dierethici eigenlijk? Voor mensen die vinden dat we met dieren zo ongeveer mogen doen wat we willen of wat de markt 'nu eenmaal' dicteert? Maar die worden door dit soort warrige wazigheden toch alleen maar gesterkt in hun overtuiging?

Ik zie wel eens een dier. Een kat op straat die me een kopje geeft. Of een bok in Artis die me met een kopstoot duidelijk maakt dat dit zijn terrein is. En ik kan me niet voorstellen dat ik zo'n beest ooit in de nek zou grijpen om het te doden en op te eten. Ik ben het met de meeste ethici in deze bundel dan ook van harte eens dat onze landbouwhuisdieren veel en veel beter behandeld zouden moeten worden dan nu gebruikelijk is. Maar een kopje van de kat, en zelfs een kopstoot, sterkt mij meer in die morele mening dan duizend loze woorden.

Naar aanleiding van: M. Dol, S. Kasanmoentalib, S. Lijmbach, E. Rivas, R. van den Bos (red.): 'Animal Consciousness and Animal Ethics – Perspectives from the Netherlands', Van Gorcum, f 59,90.